

Henryk Prajs Wraz Z Przyjacielem Feliksem Karpmanem Na Cmentarzu Żydowskim W Górze Kalwarii

Na zdjęciu jestem ja wraz z moim przyjacielem Feliksem Karpmanem na cmentarzu żydowskim w Górze Kalwaria. Stoimy obok symbolicznego grobu mojej rodziny. Właśnie tutaj złożyłem garść ziemi przywizionej z różnych miejsc – Trebłinki, Majdanka, Auschwitz oraz terenu getta warszawskiego. To było ze dwadzieścia lat temu. Wyliczyłem, że straciłem 36 członków najbliższej rodziny, wliczając wujostwo i ich dzieci. 25 lutego 1941 roku Niemcy deportowali ludność żydowską z Góry Kalwaria do getta warszawskiego. Nie wiem co stało się z moją rodziną. Tego dnia straciłem z nimi kontakt. Oni po prostu zniknęli bez żadnego śladu. Jestem dumny, że jako pierwszy upamiętniłem poległych. Furtę z płotu synagogi umieściłem na cmentarzu żydowskim. Dalej nosiła

na sobie ślady po kulach, którymi Niemcy strzelali do Pinia Rawskiego. Zatrudniłem znajomego Cieplaka, żeby zbudował płot naokoło cmentarza. Zostało tylko cztery lub pięć macew. Niemcy i Polacy zabrali resztę [macewy z Góry Kalwaria były używane przez Niemców do budowy dróg i chodników. Niektóre nagrobki zostały skradzione przez Polaków]. Panował tam ogromny chaos. Zacząłem porządkować cmentarz. Ludzie zgłaszali się do mnie, jeśli znaleźli jakieś nagrobki, a ja zbierałem je, przewoziłem na cmentarz i ustawiałem. To przedwojenne macewy, ale nie stoją na dawnych miejscach. Wielu z tych ludzi znałem osobiście, nawet 80%: Szternfelda, Rozenbluma, Skrzypka, Mesinga. Ale nie mogłem sobie przypomnieć, gdzie dokładnie zostali pochowani. Nie chodziłem na każdy pogrzeb. Grób cadyków jest prawdziwy. Pochowano tam dwóch z nich: założyciela dynastii, Chidusza ha-Rema, inaczej Arie Lejba oraz jego wnuka Sfasa Emes [Chiduszei ha-Rim, inaczej Ichak Meir Alter, 1785-1866, założyciel dynastii Ger; Sfas Emes, inaczej Jehuda Arie Leib Alter, wnuk Meira, Trzeci rebbe z dynastii]. Ohel został zniszczony w czasie wojny, ale nikt nie dostał się do środka, więc to prawdziwe miejsce pochówku. Kilka lat temu Chasydzi z Izraela czy Ameryki, wyznawcy dynastii Ger, postawili nowy ohel. Często odwiedzają grób cadyków.